

**เจ้าหลวงหมื่นดงนคร: ตำนานและบทบาทที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก
ตำบลสรอย อำเภอวังซิ่น จังหวัดแพร่**
**“Jao Luang Muen Dong Nakorn”: The legend and role to Ban Pa
Sak community, Saroi Subdistrict, Wang Chin District,
Phare Province.**

Received: March 29, 2021; Revised: July 6, 2021; Accepted: July 9, 2021

วรารัตน์ แสนอินทร์¹ ตูลาภรณ์ แสนปรน²
Wararat Sanin¹, Tulaphorn Sanpron²

บทคัดย่อ

รายงานการค้นคว้าอิสระเรื่อง “เจ้าหลวงหมื่นดงนคร: ตำนานและบทบาทที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังซิ่น จังหวัดแพร่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตำนานและบทบาทเจ้าหลวงหมื่นดงนครที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังซิ่น จังหวัดแพร่

ผลการศึกษาเรื่อง “เจ้าหลวงหมื่นดงนคร: ตำนานและบทบาทที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังซิ่น จังหวัดแพร่” พบว่า ตำนานเจ้าหลวงหมื่นดงนครอยู่ในความทรงจำของชาวบ้านชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังซิ่น จังหวัดแพร่ ชาวบ้านจะจดจำเรื่องเล่า และความเก่งกล้าสามารถของวีรบุรุษ เป็นบุคคลที่มีความสามารถเหนือผู้อื่น และวีรกรรมการรบอันยิ่งใหญ่ของ เจ้าหลวงหมื่นดงนคร ตำนานวีรบุรุษเจ้าหลวงหมื่นดงนคร มีตำนานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วรรณกรรม และชาติพันธุ์ เจ้าหลวงหมื่นดงนครมีบทบาทต่อชาวบ้านชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังซิ่น จังหวัดแพร่ โดยมีบทบาทหน้าที่ในฐานะวีรบุรุษของชุมชน ในด้านการสู้รบ และเป็นแม่ทัพเอกผู้นำทหารกล้าปกป้องบ้านเมือง และป้องกันศัตรู มีบทบาทในฐานะผู้มีบุญคุณต่อชุมชนในการตั้งเมืองหน้าด่านขึ้นมา ทำให้ชาวบ้านได้อยู่อาศัยจนถึงในปัจจุบัน รวมไปถึงการมีบทบาทในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่เป็นเทพหรือฝออารักษ์คอยปกป้องรักษาคุ้มครอง และยังเป็นยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังซิ่น จังหวัดแพร่ ในเรื่องการบนบานสาธยาย การแก้บน และการขอพรเพื่อความสบายใจ

คำสำคัญ: เจ้าหลวงหมื่นดงนคร, ตำนาน, บทบาท

Abstract

The purpose of “Jao Luang Muen Dong Nakorn”: The legend and role to Ban Pa Sak community, Saroi Subdistrict, Wang Chin District, Phare Province independent research

¹ นักศึกษาศาสนาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 3 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (Faculty of Humanities and Social Science, Lampang Rajabhat University), e - mail: mew11327432@gmail.com

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (Faculty of Humanities and Social Science, Lampang Rajabhat University), e - mail : saenpron_ann@hotmail.com

is for studying the legend and role of Jao Luang Muen Dong Nakorn”: The legend and role to Ban Pa Sak community, Saroi Subdistrict, Wang Chin District, Phare Province.

The research results of “Jao Luang Muen Dong Nakorn”: The legend and role to Ban Pa Sak community, Saroi Subdistrict, Wang Chin District, Phare Province research found that the legend of “Jao Luang Muen Dong Nakorn” in memorials of villagers of Ban Pa Sak community, Saroi Subdistrict, Wang Chin District, Phare Province, they memorized that they can tell his legend, his heroic versatility, abilities and the intrepidity of “Jao Luang Muen Dong Nakorn” in the war and “Jao Luang Muen Dong Nakorn” was the general who leaded soldiers to protect the hometown and people. “Jao Luang Muen Dong Nakorn” has had a role as sacred things like guardian spirit who protect the village and he is the mind central point of villagers in Ban Pa Sak community, Saroi Subdistrict, Wang Chin District, Phare Province and the villagers always wish and make vows to “Jao Luang Muen Dong Nakorn” for their happiness.

Keywords: Jao Luang Muen Dong Nakorn, Legend, Role

บทนำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556: 1127) ได้ให้ความหมายคำว่า วีรบุรุษ หมายถึง ชายที่รับยกย่องว่ามีความกล้าหาญ กล่าวคือ เรามักคุ้นเคยกับคำว่าวีรบุรุษในฐานะบุคคลที่มีความกล้าหาญในเรื่องที่น่ายากย่อง แสดงสัญลักษณ์ว่าเป็นภาพบุคคลตัวอย่างในอุดมคติ สมควรเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป วีรบุรุษจึงเป็นภาพที่เกิดขึ้นในใจของทุกคน เช่น ภาพวีรบุรุษในใจของเด็กจะถูกปลูกฝังหรือรับรู้จากนิทาน คำอบรมสั่งสอน เป็นต้น (ธิดารัตน์ ผมงาม, 2557: 1)

เรื่องราวของ “สมเด็จพระนเรศวรมหาราช” ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษคนสำคัญในประวัติศาสตร์ของชาติไทย พระองค์ได้ทรงประกอบวีรกรรมที่ยิ่งใหญ่ ยากที่จะหาผู้ใดเหมือนได้ คือการกอบกู้เอกราชของชาติไทย เรื่องราวของพระองค์ได้รับการบันทึก และเล่าขานมาทุกยุคทุกสมัยในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นพงศาวดาร วรรณคดีของพระเกียรติ สารคดีชีวประวัติ นวนิยาย เรื่องสั้น บทละคร เป็นต้น (มารศรี สอทิพย์, 2551: 2) นอกจากนี้ยังมีเรื่องเล่าวีรบุรุษของไทยอีกเป็นจำนวนมาก เช่น พ่อขุนรามคำแหง สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง พระเจ้าตากสินมหาราช พระยาพิชัยดาบหัก พระยาเม็ญราย พระเจ้ากาวิละ บุคคลเหล่านี้ล้วนได้สร้างวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ เป็นผู้อุทิศตนเพื่อกอบกู้เอกราชของชาติ วีรกรรมเหล่านี้ได้เล่าสืบต่อกันมาในแต่ละกลุ่มชน เป็นการสร้างจิตสำนึกร่วมกันของคนในกลุ่มชนผ่านเรื่องเล่า

เจ้าหลวงหมื่นดงนคร เป็นวีรบุรุษคนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อชุมชนบ้านป่าสัก เมื่อราว ๆ 500 ปี พงศาวดารได้บันทึกวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของแม่ทัพใหญ่ เจ้าหลวงหมื่นดงนครอดีตผู้ครองนครเขลางค์ ละกอนนครลำปาง เจ้าเมืองเซียง (ศรีสัชนาลัย) เจ้าเมืองเชียงขึ้น และเจ้าเมืองดงนคร ตลอดชีวิตของท่านได้ทำเพื่อบ้านเมืองมาโดยตลอด เจ้าหลวงหมื่นดงนครเป็นแม่ทัพเอกผู้นำทหารกล้าปกป้องบ้านเมือง ป้องกันศัตรู ท่านยังมีความสามารถหลายด้าน ทั้งด้านศาสนาที่ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีและโบราณวัตถุ ได้แก่ พระอุโบสถและพระเจดีย์องค์ใหญ่ ณ วัดเวียงดง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านพิชัยสงคราม อักษรศาสตร์ เจ้าหลวงหมื่นดงนครเป็นผู้มีบารมี เป็นที่เกรงกลัวของศัตรู

มีใจอันเด็ดเดี่ยว กล้าหาญ ซื่อสัตย์ จงรักภักดี ยอมเสียสละส่วนตัวเพื่อรักษาเกียรติยศ ทั้งนี้เรื่องราวของเจ้าหลวงหมื่นดงนคร ได้รับการบอกเล่าอย่างแพร่หลายในตำบลสรอย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ไม่ว่าจะเป็นการบอกเล่าปากต่อปากหรือเป็นนิทานพื้นบ้านที่เล่ากันในกลุ่มชน เรื่องราวและวีรกรรมของเจ้าหลวงหมื่นดงนครได้รับการกล่าวถึงในเอกสาร เช่น ในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ และพงศาวดารโยนก ลิลิตยวนพ่าย เป็นต้น

เรื่องราวของเจ้าหลวงหมื่นดงนครมีลักษณะความเป็นวีรบุรุษ มีความน่าสนใจศึกษาวิเคราะห์ แต่เท่าที่ผ่านมายังไม่ปรากฏในลักษณะของตำนานและบทบาทที่มีต่อชุมชน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัย เรื่อง “เจ้าหลวงหมื่นดงนคร: ตำนานและบทบาทที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่” มีตำนานและบทบาทต่อชาวบ้านอย่างไร นั่นคือประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาตำนานและบทบาทของเจ้าหลวงหมื่นดงนคร บ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิจัยแบบภาคสนาม (Field Research) เพื่อศึกษาบทบาทของตำนานที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการสำรวจและรวบรวม

การศึกษา“เจ้าหลวงหมื่นดงนคร: ตำนานและบทบาทที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่” อาศัยข้อมูลจากเอกสาร หนังสือจำนวน 2 เล่ม และการลงพื้นที่ภาคสนาม ประกอบด้วยขั้นตอนการสำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไปนี้

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

สำรวจและรวบรวมข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับเจ้าหลวงหมื่นดงนคร จากเอกสารตามรอยบาทเจ้าหลวงหมื่นดงนคร และสืบสานตำนานท้องถิ่นเวียงดงนคร

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งเอกสารและภาคสนามมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์จากนั้นตรวจสอบผลของการวิเคราะห์และสรุปผลโดยนำเสนอข้อมูลแบบของการพรรณนาวิเคราะห์

4. ขั้นตอนการนำเสนอ

การนำเสนอข้อมูลการศึกษา“เจ้าหลวงหมื่นดงนคร: ตำนานและบทบาทที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่”

5. ขั้นตอนการสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปสาระสำคัญของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ พร้อมทั้งอภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งต่อไป

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับตำนานสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของมนุษย์ในอดีตที่เกิดความเคลือบแคลง สงสัยเกี่ยวกับตัวของมนุษย์กับสิ่งต่าง ๆ และวัฒนธรรมของตนเอง

ศิราพร ณ กลาง (2545: 190) กล่าวว่า ตำนานปรัมปราเป็นข้อมูลทางคติชนที่ถือกันว่าเป็นเรื่องเล่าที่ศักดิ์สิทธิ์มักเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระเจ้า เทพเจ้า เทวดาผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นเรื่องเล่าที่มักใช้ในการอธิบายกำเนิดโลกกำเนิดชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งตรงกับแนวคิดที่สอดคล้องกันกับศรีศักร วัลลิโภดม และสุจิตต์ วงษ์เทศ (2534: 21) กล่าวถึงความหมายของตำนานไว้ว่า หมายถึงนิทาน หรือนิยายศักดิ์สิทธิ์ที่อธิบายถึงความเป็นมาหรือความหมายสำคัญของระบบความเชื่อทางศาสนา หรือเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประวัติของบุคคลสำคัญ เช่น ผู้ที่เป็นศาสดา หรือผู้นำทางวัฒนธรรมที่เป็นต้นเค้าทำให้เกิดประเพณีพิธีกรรมขึ้นมา

จากกล่าวมาข้างต้น คำว่า “ตำนาน” ตามแนวคิดทางคติชนวิทยาจึงหมายถึง เรื่องราวที่เกิดจากการสั่งสมและถ่ายทอดประสบการณ์ของมนุษย์ ในการพยายามอธิบายปัญหาหรือข้อสงสัยต่าง ๆ ที่ตนสนใจ โดยถ่ายทอดออกมาเป็นเรื่องเล่า หรือเรื่องเล่าเก่าก่อนในยุคโบราณ และมีความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อ อันเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติสิ่งศักดิ์สิทธิ์และศาสนาของคนในแต่ละสังคม

แนวทางการศึกษาบทบาทหน้าที่คติชน

วิลเลียม บาสคอม (1965: 281-289 อ้างถึงใน ศิราพร ณ กลาง (2557: 361-363) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยามว่า คติชนแต่ละประเภทอาจมีบทบาทต่างกัน และคติชนบางประเภทอาจมีบทบาทหลายประการ ใน บทความ “Four Functions of Folklore” William Bascom ได้จำแนกบทบาทหน้าที่ของคติชนใน ภาพรวมไว้ 4 ประการคือ ประการแรกใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม ประการที่ 2 ทำหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า ประการที่ 3 รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม และประการที่ 4 ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความขัดข้องใจของบุคคล

ศิราพร ณ กลาง (2557: 361-363) ได้กล่าวว่าจะใช้บทบาทหน้าที่ของคติชนทั้ง 4 ประการข้างต้นนั้นเป็นกรอบกว้าง ๆ ในการอธิบายบทบาทหน้าที่ของคติชนในสังคม ทั้งนี้จะประยุกต์ความคิดในหัวข้อต่าง ๆ โดยการอธิบายเสริมหรือเพิ่มประเด็นย่อย ๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละหัวข้อและจะยกตัวอย่าง คติชนที่ดำรงอยู่ในสังคมต่าง ๆ ให้เห็นชัดเจนถึงความสำคัญของคติชนที่มีบทบาทหน้าที่อยู่ใน สังคมในฐานะที่เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรม โดยจะนำเสนอบทบาทหน้าที่ของคติชน ดังนี้

- 1) บทบาทคติชนในการอธิบายกำเนิดอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและพิธีกรรม
- 2) บทบาทคติชนในการให้การศึกษาอบรมระเบียบสังคมและรักษามาตรฐานพฤติกรรมสังคม
- 3) บทบาทคติชนในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยามถือว่า มีองค์ประกอบต่าง ๆ ในวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นระบบความเชื่อลัทธิทำหน้าที่สร้างความมั่นคงทางใจให้มนุษย์และความมั่นคงทางสังคม ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของคติชนออกเป็น ๓ ประเภท ดังกล่าวมาแล้ว แต่ก็อาจสรุปโดยรวมได้ว่าในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบวัฒนธรรม คติชนมีหน้าที่เช่นเดียวกับวัฒนธรรมส่วนอื่น ๆ คือช่วยรักษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและความมั่นคงให้แก่สังคม

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเจ้าหลวงหมื่นดงนคร ตำนานและบทบาทที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ พบว่า เจ้าหลวงหมื่นดงนครเป็นบุคคลที่มีตัวตนในประวัติศาสตร์และเป็นวีรบุรุษที่ได้รับการยกย่องจากชุมชนในฐานะผู้สร้างเมืองหน้าด่าน ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงตำนานและบทบาทที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลแม่พุง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เจ้าหลวงหมื่นดงกับความทรงจำ

เจ้าหลวงหมื่นดงนคร สร้างวีรกรรมที่ยิ่งใหญ่ วีรกรรมที่เจ้าหลวงหมื่นดงนคร สร้างขึ้นนั้นถือว่าเป็นคุณูปการแก่ชนรุ่นหลัง จึงได้รับการยกย่องให้เป็น วีรบุรุษ กล่าวคือ ในสมัยที่บ้านเมืองไม่สงบสุข ประชาชนเดือดร้อน ผู้เป็นตำนานในเรื่องตั้งเมืองหน้าด่าน และยังเป็นวีรบุรุษแห่งเวียงดงนคร ปัจจุบันนี้เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ เจ้าหลวงหมื่นดงนครกับความทรงจำที่ได้สร้างวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ไว้ให้ชาวบ้านได้เล่าลือ และอยู่ในความทรงจำของชาวบ้านมาแต่ช้านาน

ชาวบ้านชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ มีความทรงจำต่อเจ้าหลวงหมื่นดงนครในเรื่องของวีรกรรมที่ยิ่งใหญ่ของเจ้าหลวงหมื่นดงนคร ที่มีความสามารถด้านพิชัยสงครามในการต่อสู้กับศัตรู ยามเจ้าหลวงหมื่นดงนครยังมีชีวิตอยู่ ได้ปกป้องบ้านเมือง และยังเป็นผู้ที่เดินทางอพยพผ่านมายังที่เมืองดงนคร จึงได้สร้างเมืองดงนครในปัจจุบันนี้ที่เรียกกันว่า “สรอย” ชาวบ้านได้เล่าขานกันมาว่าเจ้าหลวงหมื่นดงเป็นผู้ที่มีบุญคุณต่อเวียงดงนครเป็นอย่างมาก ถ้าหากไม่มีเจ้าหลวงหมื่นดงนครก็ไม่มีชาวบ้านชุมชนบ้านป่าสักในวันนี้ และครั้งที่เจ้าหลวงหมื่นดงเสียชีวิต ก็ยังมีความศักดิ์สิทธิ์ต่อชาวบ้านชุมชนบ้านป่าสัก ทั้งการบนบานศาลกล่าว การขอโชคขอลา ปกป้องคุ้มครองรักษาลูกหลานชาวบ้านชุมชนบ้านป่าสัก และยังมีตัวแทนของเจ้าหลวงหมื่นดงนครที่เป็นม้าขี่ หรือบางครั้งเรียกว่า “ที่นั่ง” หมายถึงผู้ทำหน้าที่เป็นร่างทรง ส่วนมากจะเป็นเพศหญิง หน้าที่นี้จะทำหน้าที่ประจำ ถ้าจะเปลี่ยนต้องขออนุญาตจากผีเสียก่อน จะเปลี่ยนโดยพลการไม่ได้ ดังนั้น ชาวบ้านชุมชนบ้านป่าสัก จึงมีความทรงจำต่อเจ้าหลวงหมื่นดงนคร ชุมชนบ้านป่าสักมีความทรงจำต่อเจ้าหลวงหมื่นดงนครในการปกป้องชุมชนและเป็นวีรบุรุษของชาวบ้าน

2. เจ้าหลวงหมื่นดงนครกับประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ชุมชน (Communities history) ให้ความสำคัญกับเหตุการณ์หรือเรื่องราวของชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ มากกว่าจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชาติ กษัตริย์เป็นศูนย์กลางของชาติเหมือนอย่างประวัติศาสตร์ชาติ กระแสหลักเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ สภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนมากกว่าจะเป็นเรื่องศึกสงคราม วีรกรรมหรือเรื่องราวของชนชั้นผู้นำ หลักฐานจากตำนาน นิทาน เพลงพื้นบ้าน การละเล่น ประเพณีพิธีกรรมความเชื่อเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเลย โดยได้มาจากผู้สูงอายุและผู้ทรงความรู้ของชุมชน ดังเจ้าหลวงหมื่นดงนครกับประวัติศาสตร์

แหล่งกำเนิดของคำว่า "เจ้าพ่อเมืองดั่ง" ซึ่งในตำบลสรอย จะมีศาลเจ้าพ่อเมืองดั่ง อยู่ทุกหมู่บ้าน เจ้าหลวงหมื่นดั่ง หรือชาวบ้านเรียกว่าเจ้าพ่อเมืองดั่งนั้น เป็นวีรบุรุษนักรบ ผู้เก่งกล้าเกรียงไกร ไม่มีใครเทียบทันได้ เมื่อสมัย สมเด็จพระเจ้าติโลกราช ผู้ครองนคร อาณาจักรล้านนา เมื่อ 500 กว่าปีผ่านมา พงศาวดารได้บันทึกวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของแม่ทัพใหญ่ เจ้าหลวงหมื่นดั่งนครอดีตผู้ครองนคร เขตลัทธิละกอน นครลำปาง เจ้าเมืองเชียง (ศรีสันชาลัย) เจ้าเมืองเชียงขึ้น และเจ้าเมืองดั่งนคร ตลอดชีวิตของท่านได้ทำเพื่อบ้านเมืองมาโดยตลอด เจ้าหลวงหมื่นดั่งนครเป็นแม่ทัพเอกผู้นำทหารกล้าปกป้องบ้านเมือง ป้องกันศัตรู ท่านยังมีความสามารถหลายด้าน ทั้งด้านศาสนาที่ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดี และโบราณวัตถุ ได้แก่ พระอุโบสถและพระเจดีย์องค์ใหญ่ ณ วัดเวียงดั่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านพิชัยสงคราม อักษรศาสตร์ เจ้าหลวงหมื่นดั่งนครเป็นผู้มีบารมี เป็นที่เกรงกลัวของศัตรู มีใจอันเด็ดเดี่ยว กล้าหาญ ซื่อสัตย์ จงรักภักดี ยอมเสียสละส่วนตัวเพื่อรักษาเกียรติยศ เจ้าหลวงหมื่นดั่งนครพญาศึกครั้งแรกกับกองทัพของอยุธยา สืบเนื่องด้วยเหตุที่เกิดการแย่งชิงราชสมบัติกันขึ้นที่นครพิงค์เชียงใหม่ซึ่งทำให้ท้าวลกบุตรองค์ที่หกของพระเจ้าสามฝั่งแกนได้ขึ้นครองราชย์ มีนามว่า พระเจ้าติโลกราช โดยมีศักดิ์เป็นหลานลุงของเจ้าหลวงหมื่นดั่งนคร โดยในขณะนั้นพระเจ้าติโลกราชได้ส่งเนรเทศพระเจ้าสามฝั่งแกนพระบิดาเจ้าหลวงองค์ก่อนให้ไปอยู่ที่เมืองสาตชายแดนไทยใหญ่ ทำให้ท้าวช่วยผู้ครองเมืองฝางเกิดความไม่พอใจ เดินทางไปรับองค์เจ้าหลวงพระเจ้าสามฝั่งแกนพระบิดามาไว้ที่เมืองฝางแล้วตั้งแข่งเมือง ดังนั้นพระเจ้าติโลกราช โปรดให้หมื่นหาญแต่ห้องลูกของเจ้าหลวงหมื่นดั่งนครยกกองทัพไปปราบแต่กลับถูกกองทัพเมืองฝางตีแตกกลับมา พระเจ้าติโลกราชจึงให้เจ้าหลวงหมื่นดั่งนครเป็นผู้ยกกองทัพขึ้นไปปราบเมืองฝางอีกครั้งหนึ่ง เจ้าหลวงหมื่นดั่งนครได้เข้าโจมตีเมืองฝางกับนำองค์เจ้าหลวงสามฝั่งแกนคุมไปยังนครพิงค์เชียงใหม่ ท้าวช่วยหนีไปอยู่ที่เมืองเทิง จึงมีใบบอกไปถวายสมเด็จพระบรมราชาธิราช กษัตริย์ของกรุงศรีอยุธยา จึงได้รับการช่วยเหลือโดยกษัตริย์กรุงศรีอยุธยายกทัพหลวงขึ้นมาช่วยเมืองเทิงโดยได้ตั้งทัพหลวงอยู่ ณ บ้านเชียงทอง ทัพหน้าตั้งอยู่ที่เมืองสุขัตถ์ ทัพหน้าของล้านนาคือกองทัพของเจ้าหลวงหมื่นดั่งนคร ที่ยกกลับมาจากเมืองเทิงได้เข้าโจมตีทัพหลวงของพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาบริเวณเชิงเขาป่าก่อ จนแตกพ่ายกลับไปในคืนนั้นเอง จึงเป็นการปิดศึกครั้งแรกระหว่างเจ้าหลวงหมื่นดั่งนครทัพหน้าของอาณาจักรล้านนากับกองทัพจากกรุงศรีอยุธยา

เจ้าหลวงหมื่นดั่งนครกับวรรณกรรม

วรรณกรรมเป็นศิลปะที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากแขนงหนึ่ง โดยผู้แต่งนั้นได้ถ่ายทอดเรื่องราว ความคิด และจินตนาการออกมาในรูปแบบของลายลักษณ์อักษร ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการคล้อยตาม และได้รับความรู้ที่สอดแทรกผ่านเนื้อหา รวมถึงสามารถรับรู้และเข้าใจถึงความรู้สึกที่ผู้แต่งต้องการจะถ่ายทอดให้ผู้อ่านได้รับรู้ อาจจะหมายความว่าไปถึงความคิดเห็นของผู้แต่งที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหา โดยเนื้อหาเหล่านี้อาจเกี่ยวกับสภาพสังคม หรือความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม โดยวรรณกรรมในแต่ละสมัยจะบอกเล่าเรื่องราวความเป็นไปของสังคมของยุคสมัยนั้น ๆ และเจ้าหลวงหมื่นดั่งนครมีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมในลิลิตยวนพ่าย

เรื่องราวและวีรกรรมของเจ้าหลวงหมื่นดั่งนคร ได้ปรากฏในวรรณกรรม ลิลิตยวนพ่าย ที่แต่งขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลที่ชัดเจนและบันทึกขึ้นในยุคร่วมสมัยกับเหตุการณ์ โดยจะนำเสนอในรูปแบบบทกวีแล้วถอดความอธิบายและให้เหตุผล ที่นำเสนอเหตุการณ์

ที่เจ้าหลวงหมื่นดงนครเสียชีวิต การเข้าใจผิดของพระเจ้าติโลกราช และความซื่อสัตย์ของเจ้าหลวงหมื่นดงนคร กวีได้กล่าวไว้ว่า

มูลเหตุการณเสียชีวิตของเจ้าหลวงหมื่นดงนคร

พระเจ้าติโลกราชคิดระแวงเจ้าหลวงหมื่นดงนคร และได้สั่งให้ประหารเพราะเกรงว่าเจ้าหลวงหมื่นดงผู้กล้าหาญและหลักแหลมจะแย่งสมบัติ จึงคิดกำจัดเจ้าหลวงหมื่นดงนคร ดังข้อความที่กล่าวว่า

บงควรวข้าผู้ก่อ	การรัก ดินา
หมายหมื่นนครมี	ชื่อชรัอม
เหนหาญหั้นแหลมหลัก	ไกรกว่า ตนนนา
ไทเทศทุกผู้่นอม	นอบกลว

การเข้าใจผิดของพระเจ้าติโลกราช

พระเจ้าติโลกราชคิดในใจว่าเจ้าหลวงหมื่นดงนครเป็นคนคิดทรยศต่อพระเจ้าติโลกราช รังเกียจและเกรงว่าจะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน เจ้าหลวงหมื่นดงนครไม่มีโทษแต่อย่างไรเลย ก็ทำเคียดแค้น คิดอยากจะฆ่าเจ้าหลวงหมื่นดงนคร ดังข้อความต่อไปนี้

ขุนลาวลักว่าไน	ใจเท็จ
รงกยจเกรงดาวอยยว	ห่นหล้า
บมิโทษใดเท็จ	ทำด่ง คยดนา
คิดใครข้าข้าผู้	ชอบชาญ

ความซื่อสัตย์ของเจ้าหลวงหมื่นดงนคร

เจ้าหลวงหมื่นดงนครที่มีแต่ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีที่ถวายต่อพระเจ้านครพิงค์เชียงใหม่ และแผ่นดินถิ่นล้านนา ตลอดมาโดยยอมตายถวายชีวิตเพื่อคงไว้ซึ่งความจงรักภักดี และมีเกียรติคุณด้านความซื่อสัตย์ กล้าหาญ จงรักภักดีต่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระเจ้ากรุงศรีอยุธยา ผู้ทรงเป็นคูศีกเก้ายมมองเห็นและซาบซึ้งในคุณลักษณะที่ดงามโดยหาใครเปรียบไม่ได้ของเจ้าหลวงหมื่นดงนคร โดยให้พระราชนิพนธ์ลิลิตยวนพ่าย กล่าวถึงการสู้รบ การรบชนะไทยยวนล้านนา และกล่าวถึงคุณงามความดี ความซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อเจ้าหลวงหมื่นดงนครที่ถวายต่อแผ่นดินล้านนาและพระเจ้านครพิงค์เชียงใหม่

ข้าให้เษเบศผู้	ใดใด ก็ดี
ตายเพื่อภักดีโดย	ชื่อชรัอม
คือคนอยู่เป็นใน	อธิโลกย
บรโลกยนางฟ้าล้อม	เลอคอินทรา
ทวยใดเจ้าเกื้อโผค	ภูลมี ม่งงนา
ครั้นบ่ถวิลภักดี	แต่เจ้า
ชีพยืนอยู่แสนปี	เปนคู่ ตายนา
ตายก็ดีได้เข้า	ช่วงน้ำ นรگانต์

เจ้าหลวงหมื่นดงนครกับชาติพันธุ์

เจ้าหลวงหมื่นดงนครอพยพครัวเรือนกองทัพไพร่พลจากเมืองเชียงขึ้นไปเขลางค์นครนครต้องใช้เส้นทางผ่านช่องเขา (“ก๊ว”ในภาษาท้องถิ่น) ตามแนวภูเขาเขตกันพรมแดน (“ดอยเจ้าใต้”ในภาษาท้องถิ่น) เพื่อลัดเลาะเข้าสู่เขตอาณาจักรล้านนา ณ บริเวณที่ราบเชิงเขาที่เจ้าหลวงหมื่นดงนครสร้างเมืองขึ้นเพื่อเป็นที่พักกองทัพไพร่พลครัวเรือนสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่ออาณาจักรล้านนา โดยมีพวกกะเหรี่ยง ย่าง หรือไทยวนล้านนา ที่อพยพกวาดต้อนมาจากเมืองเชียงราย และบางส่วนอพยพมาจากบ้านแม่วาง - สันป่าตอง (บ้านเกิดของเจ้าหลวงหมื่นดงนคร) เป็นการสร้างแปลงเมืองให้มีชุมชนเกิดขึ้นในชายแดน

เมื่อเจ้าหลวงหมื่นดงนครถูกประหารชีวิต พวกยามเหล่านี้ ได้อพยพครัวเรือนเดินทางกลับยังถิ่นเดิมที่เมืองเชียงแสนโดยใช้เส้นทางไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองเวียงดงนคร และบางส่วนลงหลักปักฐานอยู่ในพื้นที่เดิม (ซึ่งจะอยู่ในบริเวณบ้านแม่กระต้อมปัจจุบัน) ส่วนครัวเรือนที่อพยพกับถิ่นเดิมบางส่วนจะปักหลักตามรายทางที่อพยพไปเป็นจุด ๆ ตามแหล่งน้ำ

ปัจจุบันจะพบเห็นชาวยางหรือโยนกหรือกะเหรี่ยงชาวคงเหลือตั้งถิ่นฐาน ตามแนวเส้นทางจากเมืองดงนครไปยังเมืองเชียงแสน เชียงราย ตลอดเส้นทางโดยมีถิ่นฐานเดิมที่อยู่บ้านแม่กระต้อม บ้านแม่ต๊ต บ้านแม่แฮด บ้านคำปันใจ บ้านคำคำปัน บ้านสลก บ้านแม่จองไฟ เดินทางต่อไปเรื่อย ๆ

บทบาทในฐานะวีรบุรุษของชุมชน

บทบาทหน้าที่ที่ค่อนข้างหลากหลาย ที่ปรากฏออกมานั้น ล้วนเป็นสิ่งบอกเล่าถึงพฤติกรรมและยังแสดงถึงมุมมองของสังคมที่มองผ่านด้านต่าง ๆ เช่น เรื่องเล่า ตำนาน ประเพณี รวมทั้งบ่งบอกความคาดหวังของสังคม บทบาทหรือการแสดงออกเหล่านี้ล้วนแต่เป็นกรอบทางสังคม และบทบาทในฐานะวีรบุรุษของชุมชนที่ชุมชนมองในมุมมองเรื่องเล่า ตำนาน ดังต่อไปนี้

วีรกรรมที่เจ้าหลวงหมื่นดงสร้างขึ้นนั้นถือว่าเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่ จึงได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษ เจ้าหลวงหมื่นดงนครเป็นแม่ทัพเอกผู้นำทหารกล้าปกป้องบ้านเมือง ปกป้องศัตรู ท่านยังมีความสามารถหลายด้าน เจ้าหลวงหมื่นดงนครเป็นผู้มีบารมี เป็นที่เกรงกลัวของศัตรู มีใจอันเด็ดเดี่ยว กล้าหาญ ซื่อสัตย์ จงรักภักดี ยอมเสียสละส่วนตัวเพื่อรักษาเกียรติยศ

สังคมล้านนาเป็นสังคมที่ต้องการผู้นำหรือต้องพึ่งพาผู้เก่งกล้าสามารถ อันจะให้ความคุ้มครองปกป้อง ดูแลหรือช่วยเหลือเยียวยา และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในยามวิกฤติ เพราะคนในสังคมดั้งเดิมนั้นยังไม่สามารถคิดค้นเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่จะช่วยทุ่นแรงได้ในระบบการผลิตหรือแม้แต่การให้ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คนจึงต้องการพึ่งพาผู้มีอำนาจ และมีความแข็งแกร่งเหนือกว่าตน จึงมีการแสดงออกในการนับถือผีอารักษ์ ผีบ้านผีเมือง เช่น บ้านชนเมือง เลื้อบ้าน เลื้อเมือง ซึ่งตามความเชื่อเหล่านี้มักมีอำนาจฤทธิ์เดชในการดลบันดาล สิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปได้ เพราะเมื่อตอนเป็นมนุษย์ บุคคลเหล่านี้มีความเก่งกล้าสามารถในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการสู้รบ หรืออาจเป็นผู้ที่เคยมีอำนาจปกครอง

คนหนุ่มมาก และเป็นที่เคารพเกรงกลัวแก่คนทั่วไป และเมื่อตายไปคนยังต้องการให้คุ้มครอง และยังต้องการให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเช่นเดิม

เจ้าหลวงหมื่นดงนครเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้แก่ชาวบ้าน เป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาแต่โบราณในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบนบาน การแก้บน จึงเกิดความรู้สึกที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์และปัญหา และขอให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนา จึงบนขอให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนาและเมื่อได้ตามต้องการก็จะนำของมาถวายแก้บนเพื่อที่จะไม่ได้มีสัญญาต่อกัน เจ้าหลวงหมื่นดงนครผู้สร้างเมืองหน้าด่าน และวีรบุรุษเป็นเทพหรือผีอารักษ์ที่คอยปกป้องคุ้มครอง เจ้าหลวงหมื่นดงนครยังได้ถูกสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ในลักษณะของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่อิงกับความเชื่อด้านศาสนา การสร้างรูปเหมือนเจ้าหลวงหมื่นดงนคร หรืออนุสาวรีย์เจ้าหลวง หมื่นดงนคร เพื่อให้ชาวบ้านได้ระลึกถึง และยังเป็นศูนย์รวมจิตใจให้ชาวบ้าน

บทบาทในฐานะประเพณี

เจ้าหลวงหมื่นดงนคร นอกจากจะเป็นที่รับรู้กันในฐานะวีรบุรุษแล้ว เจ้าหลวงหมื่นดงนครเป็นที่เคารพนับถือของชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ ในฐานะวีรบุรุษผู้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นเทพหรือเทพารักษ์ ดังจะเห็นได้จากการสร้างศาล และอนุสาวรีย์ หรือมีการประกอบพิธี เช่นไหว้ หรือประเพณีบวงสรวงเจ้าหลวงหมื่นดงนครขึ้น

บทบาทในฐานะสถาปัตยกรรม

หลักฐานทางโบราณคดีและโบราณวัตถุอัน ได้แก่ พระอุโบสถและพระเจดีย์องค์ใหญ่ ณ วัดเวียงตั้ง ตั้งอำเภอดงจังหวัดเชียงใหม่ภายหลังได้รับการปฏิสังขรณ์โดยตระกูลเจ้าศรีวิชัยนักบุญแห่งอาณาจักรไทย วัดพระแก้วดอนเต้าที่เจ้าหลวงหมื่นดงนครเคยตั้งขึ้นเป็นเวลา 32 ปี ในครั้งที่เจ้าหลวงหมื่นดงนคร ครองเมืองเขลางค์ จนถึง พ.ศ. 2011 จึงถูกอัญเชิญไปตั้งไว้ที่ชุมชนร่มของพระเจดีย์หลวง

ประเพณีบวงสรวงเจ้าหลวงหมื่นดงนคร เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ณ ลานอนุสาวรีย์เจ้าหลวงหมื่นดงนคร โรงเรียนสรอยเสรีวิทยา ตำบลสรอย อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่

ประชาชนในตำบลสรอย จังหวัดแพร่ เข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก ในส่วนของอาหาร และสิ่งของที่ใช้บวงสรวงประกอบด้วย หัวหมู ไก่ ขนมหอยมดผล ผลไม้มงคล 9 อย่าง น้ำ บายศรี ชันหมาก ชันพลู พวงมาลัย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษา “เจ้าหลวงหมื่นดงนคร: ตำนานและบทบาทที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาตำนานและบทบาทของเจ้าหลวงหมื่นดงนคร บ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่ โดยศึกษาตำนานและบทบาท จากชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่ ในส่วนการศึกษาผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับสถานที่ที่ศึกษาเกี่ยวกับตำนานและ 2) บทบาท สถานที่สำคัญ และศึกษาความเชื่อและพิธีกรรม ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ของชาวบ้าน และเก็บภาพการทำสถานที่สำคัญต่อการศึกษา และพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าหลวงหมื่นดงนครของชาวบ้านที่ทำพิธีกรรมบวงสรวง และมาอธิบายถึงตำนานและบทบาทที่เจ้าหลวงหมื่นดงนครมีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพพรรณนาความ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ตำนานเจ้าหลวงหมื่นดงนคร

เจ้าหลวงหมื่นดงนครเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์และยังได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษที่มีความสำคัญต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่ เนื่องจากได้ปกป้องบ้านเมืองจากการยึดครองของศัตรู และยังเป็นบุคคลสำคัญที่สร้างเมืองหน้าด่านเวียงดงนคร เรื่องของเจ้าหลวงหมื่นดงนคร จึงถูกบันทึกเป็นตำนานเรื่องเล่าที่ปรากฏขึ้นมากมายในลักษณะของวรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าตำนานเจ้าหลวงหมื่นดงนคร ปรากฏขึ้นในวรรณกรรมลายลักษณ์ มีดังนี้

ตำนานวีรบุรุษเจ้าหลวงหมื่นดงนครจากวรรณกรรมลายลักษณ์ จากตำราจำนวน 2 เล่มหลัก ๆ คือ สืบสานตำนานท้องถิ่น “เวียงดงนคร” และตามรอยบาทเจ้าหลวงหมื่นดงนคร

ตำนานวีรบุรุษเจ้าหลวงหมื่นดงนครจากวรรณกรรมมุขปาฐะ โดยเก็บเรื่องราวตำนานเจ้าหลวงหมื่นดงนคร จากการเล่าขานของชาวบ้านชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่

จากการศึกษาตำนานเจ้าหลวงหมื่นดงนคร พบว่าเจ้าหลวงหมื่นดงนครอยู่ในความทรงจำของชาวบ้านชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่ ชาวบ้านจะจดจำเรื่องเล่า และความเก่งกล้าสามารถของวีรบุรุษ เป็นบุคคลที่มีความสามารถเหนือผู้อื่น และวีรกรรมการรบอันยิ่งใหญ่ของเจ้าหลวงหมื่นดงนคร ซึ่งตำนานวีรบุรุษเจ้าหลวงหมื่นดงนคร จะถูกนำเสนออย่างไรขึ้นอยู่กับผู้เล่า และการรับรู้ของผู้เล่า เจ้าหลวงหมื่นดงนครกับประวัติศาสตร์ พบว่าเจ้าหลวงหมื่นดงนครมีประวัติศาสตร์ของชนชาติที่ยาวนานมาแล้ว ที่ปรากฏในตำนานเมืองเชียงใหม่ และลิลิตยวนพ่าย ผู้ที่ศึกษาศึกษสงครามและยังมีสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นคู่ศึกสงคราม เจ้าหลวงหมื่นดงนครก็บวรวงศ์โดยการเล่าเรื่องผ่านบทกวีที่ปรากฏในลิลิตยวนพ่าย ตั้งแต่เกิดจนตาย เจ้าหลวงหมื่นดงนครกับสถาปตยกรรมในขณะที่เจ้าหลวงหมื่นดงนครครองเมืองเขลางค์นคร ได้ทำนุบำรุงวัด และยังเป็นผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง และเจ้าหลวงหมื่นดงนครกับชาติพันธุ์ ที่อพยพเอาครัวเรือนกองทัพอัศวินพลเดินทางจากเส้นทางผ่านช่องเขา โดยส่วนใหญ่มีพวกกระเหรี่ยง ย่าง และไทยยวนล้านนา มาตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านแม่ต๊อด แม่แฮด บ้านค้ำปิ่นใจ บ้านค้ำคำปิ่น บ้านสลก ในปัจจุบันนี้

บทบาทของเจ้าหลวงหมื่นดงนคร

เจ้าหลวงหมื่นดงนครมีบทบาทต่อชาวบ้านชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่ โดยมีบทบาทหน้าที่ในฐานะวีรบุรุษของชุมชน ในด้านการสู้รบ และเป็นแม่ทัพเอกผู้นำทหารกล้าปกป้องบ้านเมือง และป้องกันศัตรู มีบทบาทในฐานะผู้มีบุญคุณต่อชุมชนในการตั้งเมืองหน้าด่านขึ้นมาทำให้ชาวบ้านได้อยู่อาศัยจนถึงในปัจจุบัน และยังรวมไปถึงการมีบทบาทในฐานะสิ่งศักดิ์ ที่เป็นเทพหรือผีอารักษ์คอยปกป้องรักษา คุ้มครอง ประเพณี การบวงสรวง ไหว้สาเจ้าหลวงหมื่นดงนคร เพื่อเป็นการแสดงความเคารพยกย่องเกียรติคุณต่อดวงวิญญาณของเจ้าหลวงหมื่นดงนคร และยังเป็นยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่ ในเรื่องการขนานสานกล่าว การแก้บน และการขอพรเพื่อความสบายใจ

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ เพื่อดำเนินการเจ้าหลวงหมื่นดงนคร และเพื่อศึกษาบทบาทที่เจ้าหลวงหมื่นดงนครมีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่ จากผลการวิจัยพบว่า ดำเนินการและบทบาทเจ้าหลวงหมื่นดงนครที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่ มีตำนานที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วรรณกรรม ชาติพันธุ์ และบทบาทที่มีความเชื่อว่าเป็นพิสดังสิทธิ์ และเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเองและครอบครัวชาวบ้านชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่ อีกทั้งยังแสดงบทบาทที่เกี่ยวกับพิธีกรรมประเพณีที่ชาวบ้านเคารพนับถือ และยึดถือตามประเพณีกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการขนาน และการแก้บน “เจ้าหลวงหมื่นดงนคร: ดำเนินการและบทบาทที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่” เป็นสิ่งที่ชุมชนรับรู้ยึดถือกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิติรัตน์ ผมงาม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา เรื่องการดำรงอยู่ของเรื่องเล่าวีรบุรุษหนานทิพย์ช้างในจังหวัดลำปาง (2557: บทคัดย่อ) พบว่าเรื่องเล่าวีรบุรุษหนานทิพย์ช้างได้รับการบันทึกไว้ในเอกสารโบราณ ประเภทตำนาน ซึ่งได้กล่าวถึงหนานทิพย์ช้างเป็นบางส่วนเท่านั้น ต่อมาเรื่องเล่าวีรบุรุษหนานทิพย์ช้างได้รับการเผยแพร่ในลักษณะของวรรณกรรมลายลักษณ์ที่เล่าถึงประวัติหนานทิพย์ช้างจึงมีการเพิ่มเติมเนื้อหาจากการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการให้เรื่องเล่ามีความสมบูรณ์ ซึ่งในขณะเดียวกันใน วรรณกรรมมุขปาฐะมีการเพิ่มเติมเนื้อหาของเรื่องเล่าให้มีความพิสดาร และมีการเชื่อมโยงให้มีความสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้เรื่องเล่าวีรบุรุษหนานทิพย์ช้างยังถูกนำเสนอและผลิตซ้ำในลักษณะของสื่อทางวัฒนธรรมและศิลปะการแสดงด้วย

พบว่า ดำเนินการและบทบาทที่ชาวบ้านรับรู้ ยังไม่แน่นชัดเท่าไร แต่ได้รับประโยชน์ในการ ขนาน และการแก้บน คือ การที่ชาวบ้านมีความมั่นใจในการทำสิ่งต่าง ๆ มากขึ้นและลดความตึงเครียดเมื่อประสบกับปัญหาที่ตัวผู้ขนาน ไม่สามารถแก้ไขได้ แต่ดำเนินการและบทบาทเจ้าหลวงหมื่นดงนครที่มีต่อชุมชนบ้านป่าสัก ตำบลสรอย อำเภอวังซัน จังหวัดแพร่ ยังมีความแตกต่างกับเรื่องการดำรงอยู่ของเรื่องเล่าวีรบุรุษหนานทิพย์ช้างในจังหวัดลำปางของก้งานวิจัยของธิติรัตน์ ผมงาม (2557: บทคัดย่อ)

เอกสารอ้างอิง

- โหมฉาย กาศโอสถ. (2548). *ตามรอยบาท...เจ้าหลวงหมื่นดงนคร*. เอกสารอ้างอิงหลักสูตรท้องถิ่น
- โหมฉาย กาศโอสถ. (2556). *สืบตำนานท้องถิ่น “เวียงดงนคร*. เอกสารอ้างอิงหลักสูตรท้องถิ่น
- ธิดารัตน์ พงงาม. (2557). *การดำรงอยู่ของเรื่องเล่าวีรบุรุษหนานทิพย์ช้างในจังหวัดลำปาง*.
(วิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- มารศรี สอทิพย์. (2551). *เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช:
กลวิธีการเล่าเรื่องกับการสร้างภาพลักษณ์*. (วิทยานิพนธ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554: (2556: 1127)*.
กรุงเทพฯ
- รุ่งทิwa ตาคำ. *สัมภาษณ์*, 18 กันยายน 2563
- ศรีสุตา ใจอินยศ. *ครู. สัมภาษณ์*, 19 กันยายน 2563
- ศิราพร ณ ถลาง. (2548). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน - นิทานพื้นบ้าน*.
กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- สมบัติ ชมพู. *ผู้ใหญ่นบ้าน. สัมภาษณ์*, 14 กันยายน 2563
- William R. Bascom. (1965). *Four Function of Folklore. The Study of Folklore*. Ed. Alan
Dundes (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, Inc., 1965), pp.279 – 298